

# Sprawozdanie

## komisyi edukacyjnej z wniosku rządowego o nadzorach dla szkół ludowych.

### Wysoki Sejmie!

Na przeszłorocznej sesyi uchwalił Wysoki Sejm ustawę o władzach nadzorczych szkolnych. Ustawa ta nie dostała sankcyi najwyższej, z powodu, jak się wyraża c. k. Namiestnictwo w zawiadomieniu swoim do JO. Marszałka Sejmu przesłanem, że „zachodzą w niej zasadnicze różnice od dotyczącego przedłożenia rządowego“.

Równocześnie złożył c. k. Rząd do łaski marszałkowskiej nowy wniosek o nadzorach dla szkół ludowych, a wniosek ten przekazał Wysoki Sejm na 16. posiedzeniu swoim z dnia 14. października r. b., komisyi edukacyjnej do ścisłego rozpoznania.

Pierwszem zadaniem komisyi wobec takiego polecenia, było, dojść w czem tkwią te zasadnicze różnice zesłorocznej ustawy od projektów rządowych, ażeby następnie, zbadawszy sprawę, ustąpić wzem można i zbliżyć się do wniosku rządowego tak, iżby zapewnić sankcyę ustawie tak ważnej i potrzebnej.

Różnic znaczniejszych, których jednak zasadniczemi nigdy nazwać nie może, dostrzegła komisya między zesłoroczną ustawą Wysokiego Sejmu, a obecnym wnioskiem rządowym, dwie.

Pierwsza jest ta, że wniosek rządowy, dzisiejszy jak przeszłoroczny, zaprowadza nadzory szkolne powiatowe i zamyka je ściśle w granicach jednego powiatu, kiedy ustawa sejmowa łączyła powiaty w dwanaście większych okręgów szkolnych, i dla tak połączonych stanowiła wspólne rady szkolne okręgowe.

Wysoki Sejm raczy sobie przypomnieć, dla jakichto powodów przychylił się w roku zesłym na wniosek komisyi edukacyjnej do myśli utworzenia większych okręgów szkolnych. Powodów tych, głównych, było trzy. Pierwszy i najważniejszy, że w obrębie i w składzie dzisiejszych powiatów, nie zawsze znalazłyby się siły dostateczne do rzeczywistego i skutecznego nadzoru szkół ludowych pod względem dydaktycznym i pedagogicznym; drugi, że trudno byłoby znaleźć tylu zdolnych wizytatorów szkolnych, ile mamy w kraju powiatów; trzeci wreszcie, że siedmdziesiąt cztery okręgi szkolne kosztowałyby sześć razy więcej, jak projektowane roku zesłego przez komisję edukacyjną, a przez Wysoki Sejm uchwalone, okręgów takich dwanaście. Do tych powodów dodać jeszcze możemy nadzwyczajne utrudnienie w znoszeniu się Rady szkolnej krajowej z tak rozdrobnionemi nadzorami.

Rząd atoli uznał za rzecz stosowną pominąć te wszystkie względy, i w dzisiejszym wniosku swoim powracając do myśli swej pierwotnej stosuje okręgi szkolne do granic administracyjnych powiatów. Mniejsza o to, że pomiędzy ludnością jednego powiatu nie zawsze znajdują się siły do sprężystego i umiejętnego prowadzenia takiej instytucyi; mniejsza o to, że prowadzona nieumiejętnie nie przyniosłaby pożytku a pomnożyłaby tylko liczbę martwych lub niedołączonych instytucyj; mniejsza o to, że o ile mniej pożyteczna, o tyle więcej byłaby kosztowną, byle okręgi szkolne przypadały symetrycznie do administracyjnych powiatów.

Komisya edukacyjna nie może zgodzić się z zapatrywaniem Rządu i dlatego jeszcze, że wniosek ten nie zgadza się z prawem. Przesądza on (w §. 20.), że okręgi szkolne co do obszaru mogą się zgadzać z powiatami politycznemi, kiedy ustawa z d. 25. maja 1868., regulująca stosunek szkoły do kościoła stanowi wyraźnie, że „na okręgi szkolne dzieli kraj ustawodawstwo krajowe“ (die Eintheilung des Landes in Schulbezirke erfolgt durch die Landesgesetzgebung);

Sejm więc, i tylko sejm ma prawo zakreślać okręgom szkolnym granice, a komisya edukacyjna mniema, że prawa tego zrzekać się nie należy w dobrze zrozumianym interesie szkół ludowych w kraju.

Gdy prócz tego, zdaniem komisyi, byłoby źle, gdyby okręgi szkolne do administracyjnych się stosować i od nich zależyć miały; gdy doświadczenie uczy, że administracyjny podział kraju zmienia się często, a z nim zmieniałyby się musiały i okręgi szkolne, gdyby od niego były zawisłe; gdy nadto nie zmieniły się od roku zeszłego te wszystkie intelektualne i materialne warunki, te względy dydaktyczne, pedagogiczne i ekonomiczne, dla których Wysoki Sejm przed rokiem obszerniejsze okręgi szkolne zaprowadzić był uchwalił: komisya edukacyjna uznała za jedynie stosowne utrzymać tę myśl Wysokiego Sejmu, i we wniosku swoim niniejszym z tych samych względów okręgowe rady szkolne Wysokiemu Sejmowi do zatwierdzenia podaje.

Z uwagi jednak iż podzieliwszy kraj na okręgów dwanaście, otrzymalibyśmy okręgi tak obszerne, że nadzór nad szkołami mógłby być trudniejszym, a niekiedy może niedostatecznym; z uwagi nadto, że tworząc okręgi mniejsze zbliży się do projektów i chęci Rządu, proponuje komisya okręgów takich dwadzieścia.

Komisya sądzi, że w ustawie przez nią Wysokiemu Sejmowi podanej Rząd nie znajdzie nic sprzecznego z zasadami swojemi, skoro sam wniosek rządowy (w §. 25.) przypuszcza połączenie dwóch lub więcej powiatów w jeden okręg szkolny. Wprawdzie wniosek ten czyni połączenie takie zależnem od zezwolenia Ministra oświaty, co się wręcz sprzeciwia przytoczonemu już raz §. 10. ustaw, z d. 25. maja 1868, ale, pomimo tego zastrzeżenia, pokazuje on przecież wyraźnie, że Rząd nie jest w zasadzie przeciwny większym okręgom szkolnym.

Drugą znaczniejszą różnicą, jakiej komisya edukacyjna dopatrzyć się zdołała pomiędzy uchwaloną w roku zeszłym ustawą, a tegorocznym wnioskiem rządowym o nadzorach szkolnych, jest ta, że kiedy ustawa oddawała przewodnictwo rad szkolnych okręgowych kuratorom mianowanym przez Radę szkolną krajową, to podług wniosku rządowego przewodniczącym każdej rady szkolnej powiatowej miałyby być polityczny naczelnik każdego powiatu.

Ta różnica jest może zasadniczą, ale i w tej mierze komisya edukacyjna z zapatrywaniem Rządu zgodzić się nie może. Co więcej, trudno jej zaprawdę odgadnąć, na jakiej zasadzie prawnej opiera Rząd swój wniosek, a ustawie Wysokiego Sejmu odmawia zatwierdzenia. Wszakże w moc rozporządzenia rządowego, obowiązującego w Galicyi, Rada szkolna krajowa „jest najwyższą władzą nadzorującą i wykonawczą w sprawach szkół ludowych i średnich“, a jakże mogłaby ona wykonywać ten nadzór i ten zarząd, gdyby w myśl wniosku rządowego odjęty jej był wszelki wpływ na skład i czynności nadzorów pośrednich?

Nie dość na tem, w ustawie z d. 25. maja 1868. stoi wyraźnie, że dotychczasowa działalność władz politycznych powiatowych w sprawach szkolnych przechodzi na nadzory szkolne: a coby przejście to znaczyło, gdyby w tych nadzorach nie kto inny, tylko znów władze polityczne powiatowe miały wyłączne kierownictwo i samo wykonanie czynności nadzorów?

I w tej więc mierze sprzeciwia się wniosek rządowy obowiązującym prawom: a jeżeli Rząd ze względu na skład Rad szkolnych okręgowych nie podał zeszłorocznej ustawy do sankcyi, to stanął znowu w widocznej i rażącej sprzeczności z tą samą ustawą z d. 25. maja 1868., która mówi (§. 12.), że skład rad szkolnych miejscowych i powiatowych zależy od ustawodawstwa krajowego, „die Zusammensetzung der Bezirks- und Ortsschulrätthe wird durch die Landesgesetzgebung festgestellt“.

Wobec więc tak jasnego i niewątpliwego prawa nie śmiałyby komisya edukacyjna Wysokiemu Sejmowi doradzać, żeby ustępując w tej mierze poświęcił prawa bądźto swoje, bądź Rady szkolnej krajowej. Lecz z drugiej strony, chcąc zostawić Rządowi należny mu zakres wpływu w radach szkolnych okręgowych, a przez to może ułatwić zatwierdzenie ustawy o nadzorach szkolnych, proponuje komisya wprowadzić delegatów władzy politycznej przez c. k. Namiestnictwo mianowanych nie tylko do rad szkolnych okręgowych, ale do ich wykonawczych wydziałów.

We wniosku swoim wprowadza komisya edukacyjna stałych wizytatorów okręgowych: odstępuje ona w tej mierze od wniosku rządowego, który zaprowadza wprawdzie powiatowych inspektorów, ale urząd ten wkłada na nauczycieli w czynnej służbie, obarczonych innemi czynnościami, a przeto nie mogących w ciągłej inspekcji szkół widzieć głównego zadania swego życia. Z tego powodu sądziła komisya edukacyjna, że obowiązek ten powierzyć należy ludziom którzyby jemu wyłącznie byli oddani. Zresztą w całej osnowie załączonego wniosku swego trzymała się komisya jak mogła najbliżej wniosku rządowego, stosowała podług niego wszystkie niemal szczegółowe rozporządzenia i przepisy, w tej chęci, żeby jak najmniej było różnic, a przez to jak najmniej powodów do odrzucenia ustawy. Ustawa ta bowiem ma wielką wagę, a na zatwierdzeniu jej i spieszmem wejściu w życie wiele zależy. Rada szkolna krajowa, bez takich pośrednich organów nie może działać na szkoły wiejskie, i nie ma związku z tem co jest właśnie warstwą podstawną oświaty w kraju: szkoły ludowe, pozbawione umiejętnych i sprężystych nadzorów, pozbawione związku organicznego ze swoją najwyższą władzą i kierunkiem, dozorowane w najlepszym razie nie systematycznie i nie w jednolity sposób przez przywa-

tną dobrą wolę i gorliwość, nie rzadko zaś wszelkiego istotnego i skutecznego dozoru pozbawione, nie mogą stać się tą podstawą oświaty, którą być powinny, ani przyczynić się do jej rozszerzenia i postępu.

Pomiędzy szkołami ludowymi, a najwyższą ich władzą nie ma dziś łączącego ogniwa. Ogniwen tem nie może być nic innego, jak rady szkolne okręgowe i miejscowe dozory, które komisya Wysokiemu Sejmowi do przyjęcia poleca. Tworząc je, miała ona na względzie ile możności wszystkie interesa i potrzeby, starała się pogodzić wpływ Rządu z prawami Sejmu i kraju, odpowiednie urządzenie nadzorów szkolnych z tym pospiechem, do którego skłaniać nas powinna nagła i nieodzowna ich potrzeba

W dopełnieniu więc poleconego sobie zadania komisya edukacyjna wnosi:

Wysoki Sejm raczy uchwalić załączoną ustawę o nadzorach dla szkół ludowych.

Petycyę Rady powiatowej w Kosowie o utworzenie okręgów szkolnych l. 109., raczy Wysoki Sejm uważać za załatwioną.

Przewodniczący:

**A. Majer.**

Sprawozdawca:

**St Tarnowski.**

Faint, illegible text at the top of the page, possibly bleed-through from the reverse side.

Washington  
D.C.

Washington  
D.C.

# U s t a w a

dla Królestwa Galicyi i Lodomeryi z Wielkiem Księstwem Krakowskiem o władzach nadzorczych dla szkół ludowych.

Za zgodą Sejmu mojego królestwa Galicyi i Lodomeryi z Wielkiem Księstwem Krakowskiem rozporządzam, co następuje:

## Tytuł I.

### Rada szkolna miejscowa.

#### §. 1.

Szkoły ludowe, utrzymywane w całości lub częściowo z funduszków Państwa, kraju, lub gminy zostają pod nadzorem Rad szkolnych miejscowych.

#### §. 2.

W miejscowościach, które mają jedną lub kilka szkół ludowych, nadzór szkolny nad temi szkołami wykonywa Rada szkolna miejscowa.

#### §. 3.

Rada szkolna okręgowa może utworzyć dla szkół kilku gmin jedną Radę szkolną miejscową, gdzie się tego potrzeba okaże.

#### §. 4.

Rada szkolna miejscowa składa się z reprezentantów kościoła, szkoły i gminy. Prócz tego patron szkolny ma prawo wstąpić jako członek do Rady szkolnej miejscowej, i brać udział w obradach z prawem głosowania, czy to osobiście, czy przez swego zastępcę.

#### §. 5.

Zastępcami kościoła w Radzie szkolnej miejscowej są plebani młodzieży przydzielonej do szkoły, lub w braku plebanów administratorowie odnośnych parafij.

Gdzie się znajduje dwóch lub więcej plebanów tego samego wyznania, tam wyższa władza kościelna wyznacza tego, plebana który ma być członkiem Rady szkolnej miejscowej.

W celu strzeżenia religijnych interesów młodzieży izraelskiej, o ile ona do szkoły lub szkół uczęszcza, wstępuje do Rady szkolnej miejscowej jeden reprezentant gminy wyznaniowej, którego ona sama wyznaczy.

#### §. 6.

Przewodnik szkoły jest jej reprezentantem w Radzie szkolnej miejscowej (nauczyciel szkoły, a w razie gdy w tej samej szkole jest kilku nauczycieli, dyrektor lub pierwszy nauczyciel).

W razie gdy kilka szkół podlega Radzie szkolnej miejscowej, to wstępuje do niej jako członek przewodniczący szkoły najwyższej co do stopnia, albo, jeżeli szkoły są tego samego stopnia, przewodniczący najstarszy w służbie.

Mimo to wszakże przewodniczący innych szkół biorą udział w obradach dotyczących się ich szkół, z głosem doradczym.

#### §. 7.

Reprezentantów gminy wybiera do Rady szkolnej miejscowej reprezentacja gminna; w razie zaś gdy do tej samej szkoły należy gmin więcej, w całości lub częściowo, wybiera ich zgromadzenie wszystkich reprezentacji gminnych, które w tej Radzie szkolnej miejscowej udział brać mają.

Reprezentantów gminy lub gmin w Radzie szkolnej miejscowej może być najmniej dwóch, najwięcej pięciu.

Ilość ich oznacza Rada szkolna (okręgowa) z uwagą na to, by każde wyznanie miało swego reprezentanta w Radzie szkolnej miejscowej.

Wybór dokonywa się absolutną większością głosów na lat sześć. Po trzech latach wszakże ustępuje z Rady szkolnej miejscowej połowa reprezentantów gminy, a jeżeli liczba ich jest nieparzystą, większa połowa. Wybór powtórny jest dozwolony.

Oprócz członków Rady szkolnej miejscowej, wybiera także reprezentacja gminna dwóch ich zastępców.

#### §. 8.

Wybrany do Rady szkolnej miejscowej może być każdy, komu służy toż samo prawo względem Rady gminnej. Utrata prawa wyborczego pociąga za sobą wykluczenie z Rady szkolnej miejscowej.

Od obowiązku przyjęcia wyboru do Rady szkolnej miejscowej wolnym być może tylko ten, komu służy to prawo względem wyboru do reprezentacji gminnej, albo kto w ostatnich sześciu latach był członkiem Rady szkolnej miejscowej. Nieusprawiedliwione nieprzyjęcie wyboru karać może Rada szkolna okręgowa grzywnami od 20 do 100 złr., któreto grzywny użyte być mają na cele szkolne.

#### §. 9.

Reprezentacja gminy może za zezwoleniem Rady szkolnej okręgowej podzielić miejscowości, w których jest kilka szkół, na kilka dzielnic szkolnych.

W tym razie dla każdej dzielnicy szkolnej należy utworzyć osobną Radę szkolną miejscową, zachowując powyższe przepisy.

### §. 10.

Rada szkolna miejscowa ma dbać o dokładne wykonywanie ustaw szkolnych i rozporządzeń wyższych władz szkolnych.

W szczególności winna Rada szkolna miejscowa:

1. przestrzegać aby nauczyciele odbierali płacę w odpowiedni sposób, w należywym czasie i bez uszczerbku; przyjmować zażalenia nauczycieli o zatrzymywanie lub nieregularne uiszczenie płacy; sprawdzać ich słusność, a wyczerpawszy środki pojednawcze popierać te zażalenia u właściwych władz;

2. zarządzać funduszem szkolnym miejscowym, jeżeli takowy istnieje, tudzież majątkiem zakładowym szkolnym, o ile co do tego nie ma innych postanowień w aktach fundacyjnych;

3. dozorować budynek szkolny, grunta i sprzęty szkolne, utrzymywać potrzebny inwentarz własności szkolnej;

4. rozstrzygać o uwolnieniu od opłaty szkolnej;

5. starać się o książki szkolne i inne środki pomocnicze dla ubogich uczniów, o zakupno i utrzymanie sprzętów szkolnych, jakoteż rekwizytów i innych potrzeb naukowych;

6. układać roczny preliminarz dotacji i innych potrzeb szkolnych, o ile do tego innych władz ustanowionych nie ma, przedstawiać preliminarz reprezentacji gminnej, i składać rachunek z otrzymanych pieniędzy;

7. przechowywać papiery wartościowe, dokumenta fasye itp., własnością szkoły będące;

8. sporządzić corocznie wykaz dzieci obowiązanych uczęszczać do szkoły, a porównywać go z wykazem dzieci rzeczywiście uczęszczających, któryto wykaz nauczyciel co tydzień ma podawać, wpływać drogą zachęty i rady na rodziców i opiekunów, aby dzieci do szkoły posyłali; przyjmować i sprawdzać wniesione w tym względzie tłumaczenia, na trwających zaś w nieusprawiedliwionej niedbałości lub niechęci wzywać pomocy władz właściwych;

9. naznaczyć czas nauki z przestrzeganiem przepisanej ilości godzin;

10. czuwać nad udzielaniem przepisanej nauki;

11. czuwać nad prowadzeniem się nauczycieli, nad szkolną karnością, jakoteż nad zachowaniem się młodzieży po za szkołą;

12. wspierać ile możliwości nauczycieli w ich urzędowym działaniu;

13. wpływać na zagodzenie sporów nauczycieli bądź to pomiędzy sobą, bądź z gminą, bądź z pojedynczemi członkami gminy (o ile spory te wynikają ze stosunków szkolnych);

14. podawać wyjaśnienia i sprawozdania do reprezentacji gminnej i władz przełożonych, których Rada szkol-

na miejscowa wnioski swe każdego czasu przedstawiać ma prawo.

Następnie przechodzą do Rady szkolnej miejscowej szkolne sprawy, przydzielone mocą ustawy krajowej z d. 12. sierpnia 1866. r. wydziałom szkolnej konkurencyi.

Rada szkolna miejscowa jest organem uchwalającym i nadzorującym; przewodniczący organem wykonawczym.

#### §. 11.

Z pod władzy Rady szkolnej miejscowej wyjęte są szkoły połączone z zakładami do kształcenia nauczycieli: tam tylko gdzie szkoły takie w całości lub częściowo utrzymywane są z środków gminnych, ma nad nimi Rada szkolna miejscowa władzę określoną w §. 10. ustęp 1—7.

#### §. 12.

Członkowie Rady szkolnej miejscowej wybierają z pomiędzy siebie absolutną większością głosów przewodniczącego i jego zastępcę na przeciąg lat trzech.

Dyrektorowie i nauczyciele szkół dozorowanych nie mogą być przewodniczącymi.

W razie jeżeli przewodniczący, jakoteż jego zastępca nie są obecni przy posiedzeniu, przewodniczy najstarszy wiekiem z obecnych członków Rady szkolnej miejscowej.

Rada szkolna miejscowa, skoro się ukonstytuowała, donieść o tem winna reprezentacyi gminnej i Radzie szkolnej okręgowej.

#### §. 13.

Rada szkolna miejscowa zbiera się najmniej raz w miesiąc na posiedzenia zwyczajne.

Przewodniczący może jednak każdego czasu zwołać nadzwyczajne posiedzenie, musi zaś zwołać je, jeżeli dwóch członków Rady tego zażąda.

#### §. 14.

Do ważności uchwały potrzebna jest obecność przynajmniej trzech członków i absolutna większość głosów.

Przy równości głosów rozstrzyga przewodniczący, który ma także prawo zawiesić przeprowadzenie uchwał, sprzeciwiających się według jego zdania ustawie albo interesom szkoły, i sprawę przedstawić do rozstrzygnięcia Radzie szkolnej okręgowej.

Zażalenia przeciw uchwałom i rozporządzeniom Rady szkolnej miejscowej idą do Rady szkolnej okręgowej. Wnosić je należy w Radzie szkolnej miejscowej, i mają one moc odraczającą, o ile są wniesione w czternastu dniach po ogłoszeniu wyroku, przeciw któremu strona się żali.

#### §. 15.

Żaden członek Rady szkolnej miejscowej nie może brać udziału w obradach i głosowaniu nad sprawami tyczącymi się jego własnych interesów.



## §. 16.

W sprawach tak pilnych, że nie można z niemi czekać do przyszłego posiedzenia zwyczajnego, a nadzwyczajnego zwołać nie można, może przewodniczący sam wydać rozporządzenie: musi jednak bezwzględnie i najpóźniej na następnym posiedzeniu zasięgnąć zatwierdzenia Rady szkolnej miejscowej.

## §. 17.

Do nadzorowania dydaktyczno - pedagogicznego stanu szkoły, Rada szkolna okręgowa ustanowi jednego członka Rady szkolnej miejscowej miejscowym dozorcą szkolnym.

Dozorca szkolny miejscowy ma się znosić z przewodniczącym szkoły.

Jeżeli powstanie między nimi różnica zdań, to każda strona ma prawo udać się do Rady szkolnej okręgowej po rozstrzygnięcie.

W szkołach, gdzie jest więcej nauczycieli dozorca szkolny miejscowy ma prawo być obecnym konferencyom nauczycielskim.

Inni członkowie Rady szkolnej miejscowej mają także prawo odwiedzania szkół, aby się przekonać o ich stanie. Prawo wprowadzenia potrzebnych zarządzeń nie służy wszakże pojedynczemu członkowi, tylko całej Radzie.

## §. 18.

Członkowie Rady szkolnej miejscowej nie mają prawa do wynagrodzenia za sprawowanie swych czynności.

Połączone z niem wydatki zwrócone im będą gotówką z funduszów gminnych, z których także odpędzać się będą niezbędne koszta kancelaryjne.

## §. 19.

Plebani lub administratorowie parafii, do Rad szkolnych miejscowych należący, prócz wspólnego im z innymi członkami Rady szkolnej miejscowej prawa nadzorowania mają szczególne prawo nadzorowania nauki religii; w szkole udzielanej.

## §. 20.

W razie opróżnienia posady nauczyciela w szkole miejscowej, Rada szkolna miejscowa zarządzi bezwzględnie tymczasowe zastępstwo. Równocześnie zawiaduje Radę szkolną okręgową do rozpisania konkursu dla stałego obsadzenia posady.

Po upływie terminu nastąpi z listy ukwalifikowanych kandydatów, przez Radę szkolną okręgową, Radzie szkolnej miejscowej udzielonej, wybór stałego nauczyciela (przez uprawnionych do tego dokonać się mający). O wyborze tym zawiadomi Rada szkolna miejscowa Radę szkolną okręgową i podda go pod zatwierdzenie Rady szkolnej krajowej.

## §. 21.

Szkoły utrzymywane przez członków pewnego wyzna-

nia lub obrządku religijnego czyli konfesyjnego otrzymają, osobne Rady szkolne miejscowe konfesyjne.

Te pod kierunkiem właściwych pasterzy dusz, lub ich zastępców, składane będą z członków wybranych przez zgromadzenie współwyznawców. Zakres czynności takich Rad, odpowiada zupełnie kompetencji Rad szkolnych miejscowych, z tym jedynie wyjątkiem, że stosunek do gminy miejscowej zmieni się na stosunek do gminy konfesyjnej wedle zasad osobnemi przepisami objętych.

## Tytuł II.

### Rada szkolna okręgowa.

#### §. 22.

Bezpośrednio wyższy nadzór nad szkołami ludowemi sprawuje Rada szkolna okręgowa.

#### § 25.

Ustanawia się dwadzieścia okręgów szkolnych, których siedziby oznaczają się w Krakowie, Wadowicach, Bochni, Nowym Sączu, Jasle, Tarnowie, Rzeszowie, Sanoku, Jarosławiu, Przemyślu, Samborze, Stryju, Lwowie, Brzeżanach, Żółkwi, Złoczowie, Tarnopolu, Stanisławowie, Czortkowie i Kołomyi.

Granicy okręgów oznaczy Rada szkolna, przestrzegając jednak, żeby w granicach okręgów szkolnych mieściły się całkowite powiaty. Zmiany co do liczby okręgów szkolnych, jakoteż co do siedziby Rad okręgowych szkolnych, nastąpić mogą tylko w skutek ustawy krajowej.

Miasta rządzące się własnym statutem mogą być wyjęte z pod tego nadzoru, i tworzą w takim razie osobne okręgi szkolne.

#### §. 24.

Rada szkolna okręgowa składa się:

- a) z Prezesa mianowanego przez Radę szkolną, jako przewodniczącego;
- b) z delegowanego władzy politycznej mianowanego przez c. k. Namiestnictwo;
- c) z duchownego każdego wyznania liczącego w okręgu więcej niż 2.000. dusz.

Mianowanie duchownego członka Rady szkolnej okręgowej, należy do władzy dycecyzalnej, a względnie do senioratu. Reprezentanta religii izraelskiej wybierają przełożeni gmin konfesyjnych i izraelskich w okręgu;

- d) z dwóch reprezentantów zawodu nauczycielskiego; jednego z nich wybiera zgromadzenie nauczycieli z właściwych powiatów, drugim jest dyrektor zakładu do kształcenia nauczycieli, jeżeli się zakład taki w okręgu znajduje; w przeciwnym razie dyrektor jednej ze szkół średnich w

odnośnych powiatach znajdujących się, którego wyznaczy Rada szkolna krajowa;

- e) z delegatów reprezentacyj powiatów, okręgiem szkolnym objętych; a to w ten sposób, że każdy powiat ma jednego reprezentanta w Radzie szkolnej powiatowej;
- f) z wizytatora mianowanego przez Radę szkolną krajową.

Przewodniczący wyznacza swego zastępcę z grona Rady szkolnej okręgowej.

#### §. 25.

Delegowani Rad szkolnych i stanu nauczycielskiego będą obierani na trzy lata. Delegowani władz duchownych pozostaną na swoim urzędzie dopóty, dopóki nie zostaną odwołani przez swoich mocodawców.

#### §. 26.

Rada szkolna krajowa może mianować Prezesem jednego z członków Rady szkolnej okręgowej, w §. 24. l. b. c. e. wymienionych.

#### §. 27.

Dla miast rządzących się własnym statutem stanowią się co do składu Rady szkolnej okręgowej następujące wyjątki od przepisów objętych paragrafem 24.:

- a) Prezydent miasta albo burmistrz przewodniczy w Radzie szkolnej okręgowej miejskiej. Zastępcę jego wybiera Rada większością głosów ze swego grona;
- b) każde wyznaczenie, które liczy więcej jak 500. dusz w mieście powinno, być reprezentowane w Radzie szkolnej okręgowej miejskiej przez swego delegata;
- c) postanowienie paragrafu 24. lit. e. nie ma tutaj zastosowania. Natomiast wybiera reprezentacja gminna z pośród siebie albo z pośród innych osób wybieralnych do reprezentacji gminnej, dwóch członków do Rady szkolnej okręgowej miejskiej. Utrata wybieralności do reprezentacji gminnej pociąga za sobą wystąpienie z Rady szkolnej miejskiej okręgowej.

Jeżeli miasto rządzące się osobnym statutem, przyłączy się do okręgu szkolnego, w którym jest położone, natenczas Rada miejska wysyła jednego delegata do wspólnej Rady szkolnej okręgowej.

#### §. 28.

Do strzeżenia religijnych interesów tych mieszkańców szkolnego okręgu, do których wyznaczenia żaden z członków Rady szkolnej okręgowej nie należy, wybiera też Rada dla każdego z wyznań osobnego doradcę.

#### §. 29.

Wszystkie w paragrafie 24., 27. i 28. wyszczególnione mianowania i wybory potrzebują zatwierdzenia Rady szkolnej krajowej.

## §. 50.

Rada szkolna okręgowa ma, ze względu na wszystkie szkoły ludowe publiczne i wszystkie należące do jej okręgu zakłady naukowe prywatne, niemniej na szkoły specjalne początkowe, na znajdujące się w okręgu ochronki dla dzieci i na szkoły konfesyjne, ten sam zakres działania, jaki według dotychczasowych przepisów służył politycznym władzom powiatowym i okręgowym nadzorcom szkolnym.

W szczególności winna Rada szkolna okręgowa:

1) zastępować na zewnątrz sprawy okręgu szkolnego, mieć dokładny przegląd stanu szkół w okręgu, tudzież starać się o prawem przepisany porządek w szkołach i o polepszenie, o ile to być może, tak w ogóle, jak co do każdej szkoły z osobna;

2) starać się o ogłaszanie ustaw w rozporządzeniu wyższych władz szkolnych w przedmiocie spraw szkolnych, tudzież o przeprowadzenie tych ustaw i rozporządzeń;

3) prowadzić pertraktacje co do regulowania i rozszerzenia szkół istniejących, tudzież co do zakładania nowych szkół; rozstrzygać w pierwszej instancji o przyłączeniach do związku i wyłączeniach ze związku szkolnego; nadzorować budowę szkolne, sprawić sprzęty i inne potrzeby, sprawdzać i potwierdzać fasze szkolne;

4) opiekować się funduszami i zapasami szkolnymi miejscowymi, o ile do tego nie są przeznaczone osobne organa, albo o ile te czynności nie są zastrzeżone dla wyższej władzy;

5) opiekować się nauczycielami, niemniej pod względem ekonomicznym i policyjnym budynkami szkolnymi; rozstrzygać w pierwszej instancji zażalenia w sprawach płac dotacyj, opłat emerytalnych, o ile tych opłat nie ponosi skarb Państwa lub kraju, tudzież w sprawach środków pomocniczych do nauki;

6) używać środków przymusowych w razach ustawą oznaczonych;

7) tymczasowo obsadzać opróżnione posady przy szkołach, współdziałać w stanowczym obsadzaniu posad, względnie zaś w posuwaniu nauczycieli na wyższe płace;

8) przeprowadzać śledztwa w przekroczeniach dyscyplinarnych nauczycieli i co do usterek w szkole; rozstrzygać o tem w pierwszej instancji, albo w razie potrzeby czynić wnioski do Rady szkolnej krajowej;

9) starać się o dalsze kształcenie nauczycieli, urządzać konferencye nauczycielskie, nadzorować biblioteki szkolne i biblioteki dla nauczycieli;

10) zawiązywać Rady szkolne miejscowe, oznaczać ich granice i siedzibę;

11) zarządzać nadzwyczajne inspekcye szkół, gdzie się okaże potrzeba;

12) po wysłuchaniu Rady szkolnej miejscowej naznaczać odpowiedni miejscowym okolicznościom czas do prawem przepisanych feryj w szkołach elementarnych;

13) udzielać objaśnienia sprawozdań, robić wnioski i peryodyczne sprawozdania do wyższych władz szkolnych.

#### §. 31.

Rada szkolna okręgowa zbiera się przynajmniej raz w miesiąc na zwyczajne obrady.

Przewodniczący może według potrzeby, a winien na wniosek dwóch członków, zwołać nadzwyczajne zgromadzenie.

Wszystkie sprawy o których trzeba rozstrzygać, robić sprawozdania lub wnioski, mają być kolegialnie traktowane.

W porozumieniu z Radą szkolną krajową nada sobie Rada okręgowa regulamin czynności i określi bliżej kompetencję wydziału wykonawczego.

#### §. 32.

Do stanowienia uchwał potrzebna jest obecność więcej niż połowy członków.

Uchwały zapadają absolutną większością głosów. W razie równości głosów rozstrzyga przewodniczący, który ma także prawo wstrzymać przeprowadzenie uchwał, sprzeciwiających się według jego zdania ustawie, i zasięgnąć decyzji Rady szkolnej krajowej.

Przy obradach i głosowaniu nad sprawami tyczącymi się osobistych interesów jednego z członków, członek ten udziału mieć nie może.

Zażalenia przeciw uchwałom Rady szkolnej okręgowej idą do Rady szkolnej krajowej.

Wnosić je należy w Radzie szkolnej okręgowej i one mają moc odraczającą, jeżeli zostały wniesione w czternastu dniach po ogłoszeniu uchwały.

#### §. 33.

W sprawach wymagających pospiechu (§. 16.), chociażby te sprawy kolegialnie miały być traktowane, może przewodniczący wydać bezpośrednie rozporządzenia, winien jednak bezwzględnie, a najpóźniej na najbliższym posiedzeniu zasięgnąć zatwierdzenia Rady szkolnej okręgowej.

#### §. 34.

Rada szkolna krajowa mianuje wizytatora szkolnego dla każdego okręgu szkolnego.

Naukę religii pod względem dogmatycznym nadzoruje władza duchowna.

#### §. 35.

Okręgowy wizytator ma obowiązek peryodycznie odbywać wizytację szkół.

Jest on upoważniony w dydaktyczno-pedagogicznym względzie udzielać rad i zarządzać spostrzeżonym w tej mierze niedostatkom, przez udzielanie na miejscu ustnych wskazówek.

Jemu także służy przewodnictwo na okręgowych konferencyach nauczycielskich.

Podczas wizytacji powierzonych sobie szkół publicznych ma wizytator okręgowy przedewszystkiem uważać :

- 1) czy dozorczy szkolni miejscowi wypełniają swe obowiązki co do dozoru szkół;
- 2) czy przy przyjmowaniu i wydalaniu dzieci prawne przepisy są zachowane;
- 3) na biegłość, pilność, na zachowanie się nauczycieli w ogóle, na panującą w szkole karność, porządek i oszczędność;
- 4) na trzymanie się planu nauk, na metodę naukową i na postępy dzieci w ogóle i w pojedynczych przedmiotach;
- 5) na zaprowadzone środki do nauki służące i na środki pomocnicze, tudzież na wewnętrzne urządzenie szkoły;
- 6) na stosunki ekonomiczne szkoły, w szczególności na dotację nauczycieli, czy nauczyciel otrzymuje regularnie zapewniony mu dochód, czy, i jakim trudni się ubocznem zajęciem.

Przy wizytacji prywatnych zakładów szkolnych i wychowawczych, winien wizytator szkolny okręgowy na to uważać, czy zakłady te odpowiadają warunkom, pod którymi były założone, i czy nie przekraczają granic swego uprawnienia.

#### §. 36.

Wizytatorowie szkolni okręgowi mają robić sprawozdania o swych czynnościach do Rady szkolnej okręgowej z dołączeniem potrzebnych wniosków i wskazówek, których na miejscu udzielili.

Sprawozdania te mają być przedłożone wraz z uchwałami w skutek nich zapadłemi Radzie szkolnej krajowej, która czyniąc sprawozdania szkolne Sejmowi, powinna mieć na nie wzgląd należyty.

#### §. 37.

Doradcy Rady szkolnej okręgowej (§. 28.) mają prawo zwiedzać znajdujące się w okręgu szkoły swojego wyznania, tudzież mają prawo być obecnymi przy peryodycznych wizytacjach tychże przez wizytatorów szkolnych okręgowych; wreszcie mają prawo donosić Radzie szkolnej okręgowej o zrobionych przez siebie spostrzeżeniach, i czynić wnioski w celu polepszenia rzeczonych szkół.

Rada szkolna okręgowa ma zasięgać zdania doradców we wszystkich przedmiotach, zostających w związku z ich powołaniem.

Doradcy mają prawo uczestniczyć w dotyczących obradach Rady szkolnej powiatowej osobiście, z głosem stanowczym.

#### §. 38.

Przewodniczący w Radzie szkolnej okręgowej przydziela członkom Rady wpływające sprawy do zreferowania.

W miastach rządzących się własnym statutem gminnym potrzeby kancelaryjne Rady szkolnej opędzane będą z funduszków gminnych.

## §. 39.

Wizytatorowie szkolni są urzędnikami Państwa w klasie dyet VIII. i pobierają płacę 1000 złr. z prawem postąpienia o 100 złr. po każdym pięciu latach odbytej w tym zawodzie służby. Oprócz tego otrzymują z funduszu Państwa dla odbywania peryodycznych wizytacji szkół, wynagrodzenie kosztów podróży i diety w kwocie ryczałtowej.

## §. 40.

Rada szkolna powiatowa załatwiać będzie bieżące czynności swoje przez wydział wykonawczy do którego należą:

- a) prezes,
- b) jego zastępcę,
- c) delegat władzy politycznej,
- d) wizytator szkolny okręgowy.

Nieobecność któregoś z członków wydziału wykonawczego, o ile nie była spowodowana winą przewodniczącego, nie wstrzymuje czynności tegoż wydziału.

## §. 41.

Wydział wykonawczy Rady szkolnej okręgowej jest w miejscu swego urzędowania stale obecnym i załatwia sprawę administracji szkolnej. Dla tego winien ten wydział wykonawczy mieć własną osobną kancelaryę. W potrzeby kancelaryjne zaopatruje go władza polityczna tego powiatu, w którym jest siedziba Rady szkolnej okręgowej; taż władza postara się także o stosowne pomieszczenie rzeczonyj kancelaryi.

Wykonywa uchwały Rady pełnej, niemniej polecenia Rady szkolnej krajowej.

Jeżeli któryś z członków tego wydziału uzna za potrzebne w sprawie przedmiotem narady będącej odnieść się do postanowienia pełnej Rady szkolnej okręgowej, lub wedle okoliczności — Rady szkolnej krajowej, to do żądania tego zastosować się należy z wyjątkiem wypadków nagłych, lub gdyby zwłoka stronom interesowanym bezpośrednio szkodę przynieść mogła. Wtenczas prezes ma prawo rozporządzić, co uzna za stosowne z własnego ramienia, zdając równocześnie sprawę Radzie szkolnej krajowej.

## § 42.

Prezes i delegat władzy politycznej i następujący członkowie Rady szkolnej okręgowej mają prawo zwiedzać osobicie szkoły ludowe całego okręgu; delegaci Rad powiatowych, szkoły swego powiatu; delegaci władz duchownych, szkoły służące dzieciom ich wyznania lub obrządku.

Mogą oni z poczynionych spostrzeżeń swoich zdawać sprawę swoim mocodawcom, nie mają atoli prawa udzielać ich bezpośrednio nauczycielom.

## §. 43.

Rada szkolna okręgowa sporządzi wykazy potrzebnych dla każdej szkoły z osobna zasiłków z funduszu powiatowego.

wych lub w ogóle publicznych i przedstawi je właściwym władzom lub zgromadzeniom do uwzględnienia i stosownego użytku.

§. 44.

Rada szkolna okręgowa pełna nadaje powszechnym zgromadzeniom nauczycieli okręgu stosowne urządzenia i czuwa nad ich postępowaniem.

§. 45.

Rada szkolna okręgowa ogłaszać będzie co lat trzy drukowane sprawozdania o stanie edukacji ludowej w okręgu.

§. 46.

Sejm postanowi o wynagrodzeniu prezesów Rad szkolnych okręgowych i ich zastępców.

§. 47.

Dotychczasowe przepisy o nadzorach szkolnych miejscowych i powiatowych znoszą się niniejszą ustawą.

---